

Nr 10.

Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande i anledning av väckt motion om avskaffande av drickspenningssystemet på hotell och restauranger.

I en inom första kammaren väckt, till dess allmänna beredningsutskott hänvisad motion, nr 167, ha herrar *Persson, Karl*, och *Bengtson* anhållit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en utredning angående drickspenningssystemets avskaffande på hotell och restauranger samt till riksdagen framlägga förslag i ämnet. Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har berett tillfälle för Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter, Aktiebolaget trafikrestauranger, Landsorganisationen i Sverige och Föreningen Sveriges aktiva handelsresande att yttra sig över motionen.

Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter anför att drickspenningssystemet har som avlöningsform vid hotell och restauranger såväl i Sverige som i utlandet tillämpats sedan mycket lång tid tillbaka. Under de senaste 25 åren har emellertid i vårt land efter förhandlingar mellan näringsens arbetsgivar- och personalorganisationer drickspenningssystemet praktiskt taget avskaffats vid hotellen. Det s. k. betjäningsavgiftssystemet infördes vid stockholmshotellen 1926 och 1927, och genom en kollektiv uppgörelse mellan organisationerna avskaffades drickspenningssystemet definitivt i mitten på 30-talet och ersattes med ett betjäningsavgiftssystem vid de större och ett kontantlönesystem vid de mindre hotellen. Samtidigt stipulerades i nämnda avtal, att hotellpersonalen av hotellgäst icke finge mottaga gottgörelse i form av drickspengar och att mottagande av sådan gottgörelse, därest förseelsen upprepades, kunde föranleda omedelbart avsked. Genom en kollektiv uppgörelse i början av innevarande år har betjäningsavgiftssystemet definitivt avskaffats och ersatts med ett system med kontanta löner även vid de större hotellen. Om det understundom likväl kan konstateras att personal emottager drickspengar av gästerna, strider detta helt mot avtalets regler. Det må tilläggas att hotellgästerna allttjämt i samband med betalning av hotellnotorna debiteras betjäningsavgift, men denna tillfaller helt arbetsgivaren för täckande av hotellets kostnader. Planer föreligga f. n. att efter godkännande av priskontrollnämnden inkludera dessa betjäningsavgifter i rumspriserna.

Även vid restaurangerna är drickspenningssystemet av gammalt datum och serveringspersonalen torde tidigare ha varit helt hänvisad till inkomst av drickspengar. Sedan emellertid organisationer framväxt på såväl arbetsgivar- som personalsidan ha vissa bestämda grundlinjer för drickspenningssystemet utformats. Avtalsmässigt har sålunda fastställts, att personalen skulle vara berättigad till att i servisavgift erhålla 10 % å de serverade varornas utförsäljningssumma samt dessutom vara garanterad att omsättningen per tidsperiod uppgår till visst belopp. Därest dessa omsättningsbelopp icke uppnås, har arbetsgivaren skyldighet att täcka återstoden. De influtna servisavgifterna, räknade efter 10 % å omsättningen, inlevereras dagligen till restaurangerna för att sedermera två gånger i månaden utbetalas till personalen. Av den här lämnade redogörelsen framgår, att servispersonalens avlöningsfråga numera i stort sett är ordnad i enlighet med det s. k. betjäningsavgiftssystemet. Vid vissa restauranger utsättes serveringsavgiften, räknad efter 10 %, direkt på notorna, exempelvis vid restaurangvagnarna, men i princip skiljer sig detta system endast obetydligt från de regler, som gälla vid vanliga restauranger. Vid företag, som icke äro restauranger i vanlig bemärkelse, utan helt eller delvis kunna räknas som kaféer, har serveringspersonalen en viss fastställd lön och dessutom rättighet att av gäst mottaga frivilligt lämnade drickspengar. Det må tilläggas, att detta system icke tillämpas vid någon restaurang med sprit- eller vinsservering.

Beträffande förhållandena i utlandet är eller har drickspenningssystemet varit helt avskaffat i vissa länder. I Tyskland och Italien förelåg sålunda före världskrigets slut direkt förbud genom statliga direktiv att tillämpa drickspenningssystemet, vilket förbud emellertid endast i ringa grad kunde upprätthållas. I båda dessa länder var det vanligt att serveringspersonalen mottog extra gottgörelse av gästerna. I Amerika är f. n. drickspenningssystemet avskaffat vid såväl hotell som restauranger genom direktiv från arbetsgivarnas sammanslutningar. Även från detta land rapporteras emellertid att gästerna tämligen allmänt lämna extra gottgörelse för gjorda tjänster och till belysande av detta förhållande må omnämnas, att senast i fjol i den amerikanska pressen förekommo diskussioner, vari man försökte få fram en lämplig norm beträffande storleken av drickspengarna.

Erfarenheten har sålunda visat, att inga statliga bestämmelser eller överenskommelser i övrigt kunna hindra allmänheten att på restauranger lämna ersättning till personal, som på ett behagligt och tjänstvilligt sätt lämnar personlig service. Drickspenningssystemet har i stället för att försvinna vunnit allt större utbredning på skilda områden, och det är känt att i vårt land allmänt numera lämnas drickspengar åt droskchaufförer samt vid rak- och frisersalonger. Det är sålunda allmänhetens benägenhet att honorera personliga tjänster som i stället för att minska drickspenningssystemets omfattning i själva verket gjort detta system allt vanligare.

Motionärerna synas utgå från att drickspenningssystemet framför allt skulle komma till tillämpning, då det gällde för allmänheten att förskaffa sig större spritransoner än de i lag medgivna. Även om tendenser i sådan riktning kunnat konstateras måste dock framhållas, att sådan överträdelse av ransoneringsbestämmelserna endast i mycket ringa omfattning förekommer och de organ — de s. k. kontrolldelegationerna — som tillsatts av systembolagen, de allmänna restaurangbolagen och de enskilda restauratörssammanslutningarna övervaka energiskt att sådana missbruk beivras. De från dessa delegationer inlämnade rapporterna utvisa att övertansning endast i undantagsfall kunnat konstateras. Men även om drickspenningssystemet skulle kunna avskaffas, vilket i praktiken näppeligen kan genomföras, torde något effektivt medel icke kunna skapas, som förhindrar gäster att lämna serveringspersonalen särskilda gottgörelser och icke heller någon garanti vinnas för att serveringspersonalen icke mottager dessa avgifter. En bestämmelse som icke står i samklang med allmänhetens rättsuppfattning har föga utsikt att vinna tillämpning i praktiken, även om denna bestämmelse skulle utfärdas i form av lagliga föreskrifter.

Såsom framgår av ovanstående ha yrkets organisationer under de senaste två decennierna verkat reformerande i dessa frågor, och någon ytterligare förändring torde knappast i praktiken kunna åstadkommas med mindre dessa organisationer lyckas genomföra rationella ändringar. Det torde därför böra helt överlämnas till dessa sammanslutningar att fortsätta detta arbete. Föreningen är av den bestämda uppfattningen, att drickspenningssystemets avskaffande icke kan komma till stånd genom lagliga bestämmelser.

I anledning av det anförda hemställer föreningen, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Aktiebolaget trafikrestauranger ansluter sig helt till Arbetsgivareföreningens yttrande.

Landsorganisationen i Sverige, som inhämtat yttrande av *Sveriges hotell- och restaurangpersonals förbund* över motionen, anser att frågan om drickspenningssystemets eventuella avskaffande icke lämpligen bör bli föremål för lagstiftningsåtgärder samt att motionen därför icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Även personalförbundet avstyrker motionen. Förbundet redogör för de avtalsmässigt fastställda grunderna för serveringspersonalens avlöningsformer (jfr Arbetsgivareföreningens yttrande) och framhåller, att myndigheterna på grund härav icke kunna vara ovetande om personalens inkomster. Den serverande kan erhålla mer än 10 % i servisavgift men kan å andra sidan även få gottgöra arbetsgivaren, när gäst avlägsnat sig utan att betala notan eller när gäst debiterats felaktigt. Med hänsyn till den servispersonalen garanterade månadsinkomsten anser förbundet det obehövt att när-

mare ingå på motionärernas påståenden, om personalens beroendeställning till gästerna och på de jämförelser som dragits med mutsystemet. Att nykterhetssträvandena skulle gagnas genom förbudandet av drickspengar vill förbundet starkt ifrågasätta. Därest detta system eventuellt skulle förbjudas och serveringspersonalen erhålla en kontant månadslön av arbetsgivaren, samt nuvarande utskänkingsbestämmelser fortfara att gälla, tror förbundet att verklig fara föreläge för bestämmelsens efterlevnad. Det är emellertid oriktigt att tro, att serveringspersonalen på grund av rikligt »signalerade drickspengar» från vissa gästers sida skulle åsidosätta de förordningar som äro utfärdade och dessutom riskera sina anställningar. Det måste anses riktigare, att här avvakta vad 1944 års nykterhetskommitté kommer med i sitt betänkande. Beträffande hotellen hänvisar förbundet till att drickspenningssystemet från och med innevarande år avskaffats samt att det enligt gällande avtal åligger arbetsgivaren att på ett effektivt sätt bringa detta till hotellgästernas kännedom. Avslutningsvis framhåller förbundet, att drickspenningssystemet i sig självt utgör en sporre för den anställde till ökad omvårdnad om gästerna, vilket ökar trivseln på restaurangerna. Därest det nu i vissa fall är en lyx att äta på restaurang, och denna ej skall förbjudas, ligger det i sakens natur, att en god service uppskattas. Detta är emellertid fallet även inom andra yrkesområden. En chaufför eller frisör som så att säga kan »ta folk», blir ofta värderad på samma sätt som en servitör eller servitris.

Föreningen Sveriges aktiva handelsresande håller före att frågan om drickspenningssystemets avskaffande främst berör arbetsmarknadens parter, då föga eller intet torde vara att vinna lagstiftningvägen. Det borde sålunda närmast från statsmakternas sida framhållas för arbetsmarknadens parter att de med uppmärksamhet böra följa utvecklingen och medverka till att drickspenningssystemet på främst hotellen men med det snaraste även på restaurangerna avskaffas och ersättes med fasta priser. Skulle arbetsmarknadens parter icke inom rimlig tid kunna komma till en acceptabel uppgörelse, bör frågan kunna upptagas till förnyad prövning av riksdagen.

Utskottet konstaterar att delade meningar råda om drickspenningssystemet som avlöningsform vid hotell och restauranger. Huruvida motionärerna ha rätt i sin förmodan att en övervägande opinion anser att det är en icke önskvärd företeelse undandrar sig utskottets bedömande.

Såsom framgår av infortrade yttranden från såväl arbetsgivarnas som personalens inom hotell- och restaurangfacket organisationer över motionen har drickspenningssystemet numera praktiskt taget avskaffats såsom avlöningsform vid hotellen. Hotellgästen har i stället att utöver rumspriset erlagga en betjäningavgift, som utgår efter fastställda grunder och uppföres på räkningen.

Beträffande restaurangerna kvarstår drickspenningssystemet, men vissa bestämda grundlinjer för detsamma ha dock utformats gemensamt av organisationerna på arbetsgivar- och personalsidan.

Enligt utskottets mening bör det icke vara omöjligt att åstadkomma en lösning av drickspenningsfrågan också när det gäller restaurangerna. Utskottet delar emellertid den mening, som kommit till uttryck i remissvaren, att det närmast ankommer på hotell- och restaurangnäringens organisationer att fortsätta reformarbetet på berörda område.

Med vad som sålunda anförts får utskottet hemställa,
att motion nr 167 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 april 1951.

På utskottets vägnar:

BERNHARD NÄSGÅRD.

Närvarande: herrar Näsgård, Sandberg, Birger Andersson, Ernst Hjalmar Nilsson*, Lundqvist, Einar Eriksson, Arrhén, Larsson, Karl Persson, Englund*, Nyström och Axel Andersson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Englund* och *Karl Persson*, som ansett att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse.

Även om den svenska opinionen i viss mån torde vara splittrad i sin syn på drickspenningssystemet, skulle säkerligen en övervägande majoritet med stor tillfredsställelse hälsa dess försvinnande. Få torde de svenskar vara som skulle vilja se det drickspenningssystem, som florerar på de kontinentala järnvägarna, överflyttat på svensk botten.

Utöver de allmänna olägenheter, som sålunda äro förknippade med drickspenningssystemet över huvud taget, har man, när det gäller restaurangerna, att räkna med dess ogynnsamma återverkningar på ansträngningarna att pressa dryckessederna tillbaka.

I de yttranden, som angivits av restaurangnäringens företrädare, har hävdats, att det borde ankomma på arbetsgivare och arbetstagare inom denna näring att genom sina överenskommelser reglera dessa förhållanden. Utskottet har icke den uppfattningen att en lösning står att finna på denna väg. Starka ekonomiska motiv binda såväl arbetsgivare som arbetstagare vid det nuvarande systemet. Den som finner en ändring angelägen kan därför näppeligen avstå från att påkalla en omprövning av möjligheterna till ett ingripande från samhällets sida. Den framgång, som följt de svenska järnvägarnas strävan att hålla drickspenningssystemet borta vid järnvägarna och den avsevärda desintresserade restaurangdriften i Sverige, gör att en motsvarande ansträngning inom restaurangnäringen icke från början framstår som utsiktslös.

Utskottet hemställer sålunda,

att första kammaren i anledning av motion nr 167 måtte hemställa hos Kungl. Maj:t om en utredning rörande möjligheterna att avskaffa drickspenningssystemet på hotell och restauranger och de i sådant syfte erforderliga åtgärderna.